

SZEMLE

S. SÁRDI MARGIT: *PETRŐCZY KATA SZIDÓNIA* *KÖLTÉSZE*

Irodalomtörténeti füzetek 90.

(Akadémiai, 1976.)

Nagy szorgalommal összegyűjtött adattár irodalmunk egyik részletére vonatkozólag, gondos és tárgyilagos, szűkszavú munka. A jövőben aki Pekryné Petrőczy Katával, vagy kultúránk 17. századvégi állapotával foglalkozik, aligha nélkülözheti ezt a füzetet. Sárdi Margit sok konkrét adatot gyűjtött össze az első nagy magyar költőnőről és környezetéről, s a korabeli szociális és politikai mozgalmakról, elsősorban II. Rákóczi Ferenc szabadságharcáról, továbbá az akkori vallási, szellemi, művészeti áramlatokról; de mindig ügyelve, hogy csak azt tárgyalja, ami a poéta-asszonnyal kapcsolatos. Adatai jórészt aligha cáfolhatók; következtetései, feltételezésesei ritkák és óvatosak, kevésre becsüli az olyan valószínűséget, amelyet tényné igazolni egyelőre nem lehet. Vagyis: S. Sárdi Margit képzett, mértéktartó, kitűnő szakember.

Bevezetésében az eddigi Petrőczy Kata-irodalmat tekinti át. Ezután elősorolja mindazt, ami a költőnő származásáról, házasságáról, bolyongásairól és bebörtönöztetéséről, gyermekeiről, haláláról, utóéletéről bizonyosan tudható. Megállapítja verseinek körülbelüli kronológiáját. Majd megvizsgálja az akkori kulturális irányokhoz való relációit: mit merített az akkoriban új és többnyire bizalmatlanul fogadott pietizmusból, a késő-reneszánsz manierizmusból, a flamboyant barokkból — s az előkelő rokonság szalon-műveltségéből, a divatos daloskönyvekből stb.

Az utolsó fejezetben a költő-asszony líráját tárgyalja: korai egyszerűségét, későbbi barokk mondatbontásait, öregkorának kristályos szerkezetű művészetét. Elemzi versszak-szerkezeit (leggyakoribb a Zrínyi- és a Balassi-strófa) és rímeinek

gazdagodását. Vizsgálja témaköreit: az összesen 45 Petrőczy Kata költemény legtöbbször ima, evangélikus gyülekezeti éneklésre is szánva; betegség, panasz; a szerencse forgandósága; férje hűtlensége; a veszélyben forgó haza; öregkori halálvárás. Legmegkapóbb, amikor túlemelkedik korszakának sokszor ismétlődő általánosságain, rutintémáin, és például a nagyhatalmú erdélyi kancellár Teleki Mihály ígéretszegésein kesereg, burkoltan, mert erről suttozni is veszedelmes; és legsajátságosabbak a férje hűtlenségét nyomozó elkeseredett poémák. Sárdi Margit nem emeli ki eléggé, hogy itt rejlik Petrőczy Kata világirodalmi ritkasága: olyan szerelmesverseket írt, amelyekben nincs szerelem, csupán féltékenység, morális számonkérés, lesújtó ítélet. Nem lehetett könnyű a szoknyavadász Pekry Lőrinc feleségének lenni, de a szigorú és kemény Petrőczy Kata férjének sem.

Említhető még, hogy nem csak az asszony volt poéta, hanem a férj, Pekry Lőrinc is. Ezt Petrőczy Kata egyik elégiájából tudjuk, címe: *Szemfényvesztő versekre való replica*. A nő elpanaszolja, hogy urától szerelmesverset kapott, bár azt nem öneki, hanem a titkos imádottjának írta, és nejjével csak el akarja hitetni, hogy hitestársához zeng a virágének. — Akár átlátott a szitán a tapasztalt feleség, akár rémet látott már ott is, ahol nincsen: annyi bizonyos, hogy Pekry verset költött. És költészete mindenestül elveszett, hacsak a Szádeczky-miscellanea, vagy más régi kéziratos gyűjtemény nem tartalmaz néhány Pekry Lőrinc poémát.

Jó volna, ha S. Sárdi Margit értékes tanulmánya néhány éven belül újra megjelenhetne, kibővítve Petrőczy Kata kis terjedelmű, de nagy értékű oeuvre-jével; vagy legalábbis az eredeti költeményeivel és leveleivel, fordításait elhagyva. Furcsa helyzet, hogy első nagy költőnőnk munkássága jelenleg csak szemelvényesen olvasható, egészében hozzáférhetetlen.

WEÖRES SÁNDOR